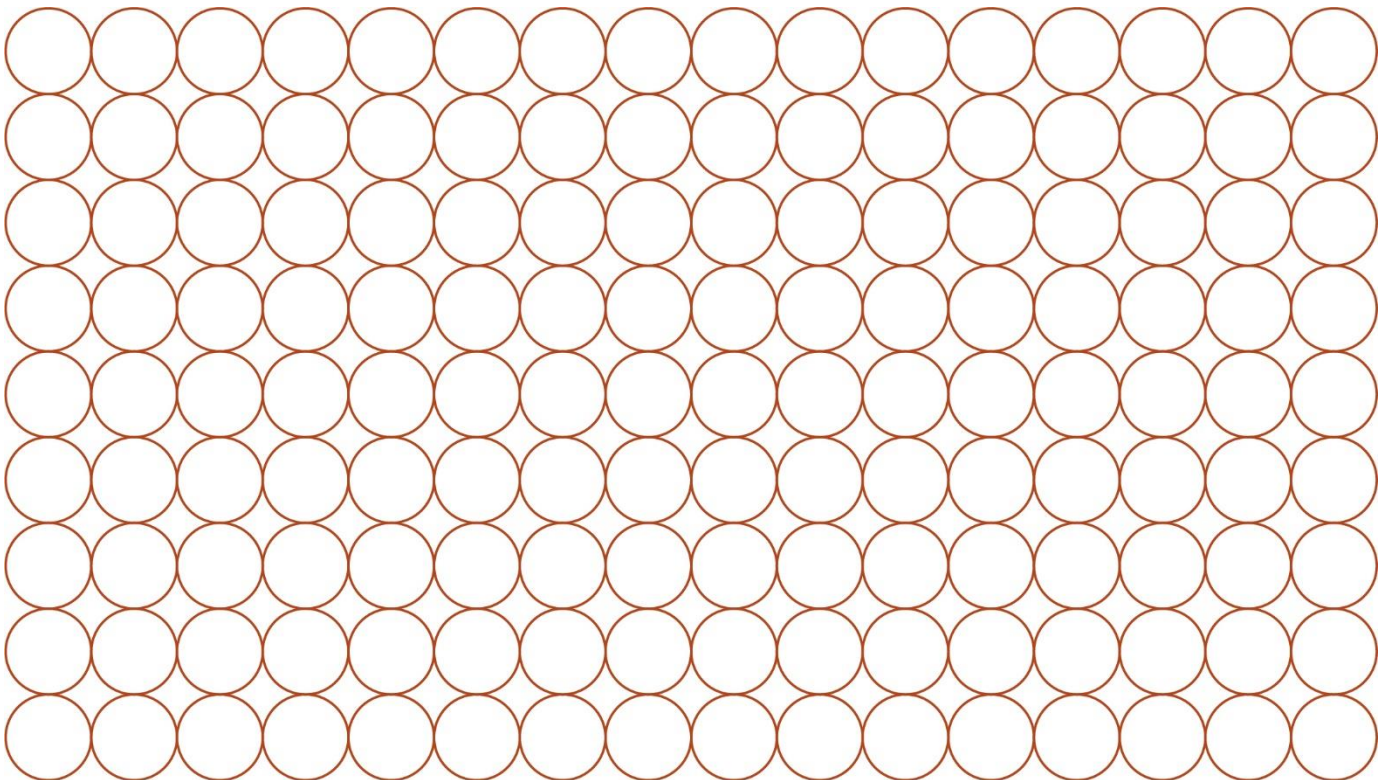

Kommentarmaterial till kursplanen i estetisk verksamhet

Anpassade grundskolan

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

ISBN: 978-91-7559-574-0

Skolverket, Stockholm 2023

Innehåll

Inledning	4
Kommentarer till kursplanens syfte	5
Kursplanens långsiktiga mål	9
Kommentarer till kursplanens centrala innehåll	10
Innehållet i ämnesområdet estetisk verksamhet.....	10
Bildframställning och bildanalys.....	11
Musicerande och musikskapande.....	13
Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser	15
Kommentarer till kursplanens kriterier för bedömning av kunskaper 18	
Kriterierna för bedömning av kunskaper i ämnesområdet estetisk verksamhet	19

Inledning

Till varje kursplan finns ett kommentarmaterial. Det riktar sig till lärare, rektorer och andra som är verksamma inom skolväsendet. Avsikten med materialet är att ge en bredare och djupare förståelse för de urval och ställningstaganden som ligger bakom texten i kursplanen. Materialet beskriver också hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och vad lärare kan fokusera på när de gör bedömningar utifrån kriterierna för bedömning av kunskaper.

Formuleringar som är hämtade direkt från kursplanen är genomgående kursiverade i texten.

Kommentarer till kursplanens syfte

Ämnesrådets syfte riktar sig till läraren och beskriver de övergripande målsättningar som ska gälla för undervisningen i det aktuella ämnesområdet. Syftet är därför en viktig del när lärare planerar och genomför undervisningen. Syftestexten avslutas med ett antal långsiktiga mål som avgränsar de delar av syftet som ligger till grund för kriterierna för bedömning av kunskaper.

Att skapa delaktighet

Att elever upplever delaktighet är avgörande för lärandet, utvecklingen och deras möjlighet att vara aktiva medborgare. Erfarenheter visar att elever i anpassade grundskolan riskerar att möta olika hinder för delaktighet i skolan och i samhället i stort.¹ Undervisningen i anpassade grundskolan har därför en viktig uppgift att förbättra elevernas möjligheter till delaktighet. Det kan handla om att eleverna får förutsättningar att vara delaktiga i gemensamt lärande, i olika undervisningssituationer, i kamratgemenskapen samt i vardagens aktiviteter och i samhället.

Eleverna behöver olika mycket stöd. För att skapa förutsättningar för elevernas delaktighet måste stödet anpassas så att vuxnas omsorg inte inkräktar på elevernas autonomi och begränsar deras aktiva deltagande i undervisningen. För att kunna delta i undervisningen och få möjligheter att utvecklas mot skolans mål behöver eleverna också en miljö där omgivningen anpassar redskapen och kommunikationen efter elevernas förutsättningar.

Det finns flera aspekter av delaktighet som är viktiga i undervisningen. Ett par av dessa handlar om att eleverna ska få uppleva engagemang och utveckla autonomi. Även elevernas språkutveckling är central. Syftestexten i estetisk verksamhet lyfter fram hur undervisningen i ämnesområdet ska bidra till att utveckla dessa aspekter av delaktighet. De tre avsnitt som följer handlar om hur eleverna genom undervisningen ska få möjlighet att

- uppleva engagemang i form av intresse för att skapa och uttrycka sig med bild, musik och slöjd
- utveckla autonomi i form av självständighet och tilltro till den egna förmågan att skapa med bild, musik och slöjd
- utveckla språket för att kommunicera om olika estetiska uttryck.

¹ Se exempelvis Myndigheten för delaktighet. (2020). *Begränsade livsval – situationen för personer med intellektuell funktionsnedsättning*

Uppleva engagemang

Engagemang är en egenupplevd aspekt av delaktighet. Engagemang går inte att avkräva någon annan, men genom att skapa bra förutsättningar, till exempel genom att en aktivitet är tillgänglig och att det finns goda möjligheter att göra saker tillsammans, kan en individs engagemang påverkas positivt. Det är avgörande hur eleverna och deras engagemang möts av läraren eftersom det kommer att påverka deras fortsatta nyfikenhet och intresse.

Kursplanen i estetisk verksamhet betonar elevernas eget engagemang i form av *kreativitet och intresse för att skapa och uttrycka sig med bild, musik och slöjd*. Det finns rika möjligheter att stimulera elevernas kreativitet och intresse genom att ge dem erfarenheter av eget skapande. Elevernas intresse kan också väckas i mötet med estetiska uttryck från olika kulturer och tidsepoker.

Utveckla autonomi

Tilltro till den egna förmågan är ofta en förutsättning för att vi människor ska våga pröva, undersöka, reflektera och fatta beslut i vardagen. Det är därmed också en förutsättning för att utvecklas och få nya erfarenheter. Undervisningen kan bidra till ökad tilltro till den egna förmågan genom att eleverna får tillfälle att pröva sig fram och får uppleva att de lyckas.

Undervisningen i estetisk verksamhet ska syfta till att eleverna får förutsättningar att utveckla *självständighet och tilltro till den egna skapande förmågan*. Det kan handla om att ha inflytande över vad man gör och hur man gör det när man skapar med bild, musik och slöjd. Det kan också handla om att känna till olika delar av samhällets kulturliv och vara aktiv i delar som intresserar en.

Utveckla språket

Förmågan att kommunicera är central för att uppleva delaktighet. Kommunikation är alltid en social process där eleven kan dela upplevelser och erfarenheter med andra. Fungerande kommunikation bygger på ömsesidighet och gemenskap med omgivningen och är en förutsättning för lärande. Kommunikation kan till exempel ske genom kroppsspråk, språk, tecken och bilder. Läraren har en viktig uppgift att arbeta språkutvecklande. I takt med att eleverna utvecklar sin förmåga att kommunicera utifrån sina förutsättningar ökar deras möjligheter till självständighet.

Undervisningen i estetisk verksamhet ska stärka elevernas förmåga att *reflektera över och kommunicera om olika estetiska uttryck samt använda ämnesrådets ord och begrepp*. De ämnesspecifika orden och begreppen är viktiga att använda i undervisningen. Att ha ord och begrepp för att kunna berätta om och reflektera över en upplevelse är betydelsefullt för den egna personliga utvecklingen och för att bli förstörd av andra.

Tanke, sinnesupplevelse och handling

I undervisningen inom ämnesområdet estetisk verksamhet ska eleverna ges möjlighet att arbeta i en process *där sinnesupplevelse, tanke och handling samverkar*. Det här syftar på att man inte kan lära sig bild, musik och slöjd genom att enbart prata om eller titta på när någon skapar. Det är genom att själv få prova sig fram i skapandeprocesser och genom att reflektera över sitt arbete och det man har skapat som lärandet kan ske.

Det är ofta en fördel att låta undervisningen utgå från det eleverna är intresserade av. Själva arbetet med att skapa bör stå i centrum och inte nödvändigtvis slutresultatet i form av en produkt eller ett föremål. När eleverna skapar får de erfarenheter av och kunskaper om material, verktyg, tekniker och uttrycksätt. De utvecklar därigenom praktiska färdigheter som de kan använda sig av i vardagen och får uppleva tillfredsställelsen i att kunna uttrycka sig.

Bilden i estetisk verksamhet

Ett syfte med undervisningen i bild är att eleverna ska ges möjligheter att utveckla *förmågan att skapa bilder med olika metoder, material och uttrycksformer*.

Bilden har många olika metoder, material och uttrycksformer som kan användas för att skapa olika uttryck. Genom att eleverna får skapa och pröva sig fram med olika tekniker, verktyg och material får de förutsättningar att uttrycka sig genom bilder.

Eleverna ska också få *reflektera över bilder de möter i sin vardag*.

Undervisningen kan behandla allt från reklambilder och deras budskap till konstbilder och vad de förmedlar. Genom att kommunicera om vad bilder berättar får eleverna redskap för att mer självständigt tolka och förstå sin omvärld.

Musiken i estetisk verksamhet

Ett syfte med undervisningen i musik är att eleverna ska utveckla *förmågan att använda röst, rörelse, musikinstrument och digitala verktyg*. Dessa kunskaper ger eleverna förutsättningar att musicera med sång och spel samt att uttrycka och kommunicera idéer och tankar i musikalisk form.

Eleverna ska också ges möjligheter att *uppleva musik* själva och tillsammans med andra. Det här kan handla om att utforska musikaliska uttryck och stilar och om att arbeta med hur musik väcker känslor av olika slag.

Slöjden i estetisk verksamhet

Ett syfte med undervisningen i slöjd är att eleverna ska ges förutsättningar att *formge och framställa föremål*. Formgivning och framställning handlar dels om att kunna undersöka och bearbeta material, dels om att hantera olika verktyg och hantverkstekniker.

Eleverna ska också ges möjlighet att *undersöka, experimentera och utveckla idéer*. Det kan innebära att utforska olika material och hur de kan sammanfogas eller att få idéer till slöjdföremål med utgångspunkt i inspirationskällor. I arbetet ska eleverna också få förutsättningar för att *kommunicera om arbetsprocessen och resultatet*.

Kursplanens långsiktiga mål

Kursplanens syftestext avslutas med ett antal långsiktiga mål. Dessa är avgränsade till de delar av syftet som ligger till grund för kriterierna för bedömning av kunskaper. De långsiktiga målen innehåller inte sådant som elevernas socioemotionella utveckling, värderingar, beteenden eller intressen. Dessa områden är viktiga när lärarna planerar, genomför och utvärderar sin egen undervisning, men ska inte vara underlag för bedömning.

De långsiktiga målen i ämnesområdet verklighetsuppfattning är

- *förmåga att skapa och reflektera över bilder,*
- *förmåga att musicera och skapa musik, och*
- *förmåga att formge och framställa slöjdföremål i olika material.*

Kommentarer till kursplanens centrala innehåll

Det centrala innehållet i kursplanen anger vilket obligatoriskt innehåll som ska behandlas i undervisningen. Det är uppdelat i kunskapsområden som i sin tur består av ett antal innehållspunkter. Dessa ska uppfattas som byggstenar som kan kombineras på olika sätt och väga olika tungt i undervisningen. I planeringen kan de enskilda punkterna i det centrala innehållet kräva olika mycket utrymme i undervisningen, beroende på vad de omfattar och på elevgruppens behov och förutsättningar. Kunskapsområdena bör alltså inte ses som separata arbetsområden för undervisningen, utan kan kombineras på de sätt som läraren bedömer som mest lämpligt för att uppnå syftet med undervisningen för elevgruppen.

Exempel i innehållet

I det centrala innehållet förekommer vissa exempel. De förtydligar innehållets inriktning, men är inte uttryck för att de bör prioriteras framför andra alternativ. Till exempel anges i årskurserna 7–9 att eleverna ska möta innehållet *mediebilder, till exempel reklam och nyhetsbilder*. Det innebär att mediebilder är obligatoriskt innehåll under årskurserna 7–9, men undervisningen kan lika gärna behandla bilder i spel eller sociala medier för att ge kunskaper om mediebilder.

Att tänka på i arbetet med det centrala innehållet

Undervisningen utgår med fördel från gemensamma upplevelser och elevernas tidigare erfarenheter för att skapa sammanhang och mening. Om innehållet är nytt för eleverna är upplevelserna och sinnesintrycken extra viktiga för deras förståelse. Det är ofta meningsfullt att tänka i helheter i undervisningen och se hur innehåll från olika ämnesområden kan integreras i en och samma aktivitet. Undervisningen behöver sträva efter att upprepa aktiviteter och upplevelser för att befästa innehållet. Det ger eleverna större möjligheter att förstå sammanhanget.

Inom alla ämnesområden finns centrala begrepp som är viktiga att uppmärksamma och arbeta med för att utveckla elevernas språk och förmåga att kommunicera. Genom att läraren benämner föremål och händelser – inte bara verbalt utan även med visuellt stöd och andra former för kommunikation – kan eleverna bli mer delaktiga. Hur lyhörd läraren är för elevernas kommunikation är i sin tur betydelsefullt för deras möjlighet att utvecklas.

Innehållet i ämnesområdet estetisk verksamhet

Texten som följer kommenterar det centrala innehållet med utgångspunkt i de tre kunskapsområdena ”Bildframställning och bildanalys”, ”Musicerande och musikskapande” samt ”Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser”.

De exempel på undervisning som beskrivs i texten är tänkta som ett stöd för läraren att tolka skrivningarna i kursplanerna och omsätta dem till konkret undervisning. Det finns många andra sätt att arbeta med det centrala innehållet.

Bildframställning och bildanalys

Det här kunskapsområdet handlar om att skapa bilder med olika material, verktyg och tekniker. Det handlar också om vad bilder berättar och om hur man får använda bilder. Genom innehållet får eleverna redskap för att kunna skapa, tolka och förstå olika typer av bilder.

Bildframställning och bildanalys i årskurserna 1–3

Eleverna i årskurserna 1–3 ska få undervisning i *framställning av berättande bilder*. Det kan till exempel vara illustrationer till sagor, berättelser och musik eller att skapa bilder utifrån händelser som eleverna själva varit med om.

Listan över tekniker som kan användas vid framställning av bilder kan göras lång. Kursplanen anger att eleverna ska få möta teknikerna *teckning, måleri, modellering och återanvändning av bilder*. Undervisningen kan med fördel utgå från elevernas förkunskaper och intresse för att efter hand presentera nya tekniker. Detsamma gäller *verktyg och material för bildframställning* där eleverna också behöver få möta en bredd av olika verktyg och material. Till verktyg och material hör exempelvis krita, penslar, saxar, lera, kartong, tryckutrustning och digitala verktyg. För att skapa förutsättningar för delaktighet behöver undervisningen utgå från elevernas individuella förutsättningar. Det kan innebära att en elev behöver använda ögonstyrning eller en touch-kontakt kopplad till ett ritprogram på en smartboard för att framställa bilder.

I undervisningen kan eleverna experimentera tillsammans, till exempel riva silkespapper i bitar och slänga ut dem på ett stort papper. Därefter kan de gemensamt klistra upp bitarna och berätta för varandra vad de tycker att det ser ut som. Det kan också vara spännande att doppa ballonger fyllda med vatten i röd respektive blå färg. Eleverna får sedan putta ballongerna på papper och på så sätt måla och skapa mönster. För att konkretisera begreppen varma och kalla färger kan den röda och blå ballongen fylls med varmt respektive kallt vatten. På så sätt får eleverna sinnliga erfarenheter av att skapa med olika tekniker och material.

En annan teknik som ska ingå i undervisningen är *fotografering*. Elever och lärare kan till exempel fotografera och dokumentera vad man upplever och gör tillsammans. Exempel på ett tema kan vara att eleverna fotograferar vårblommor och kommunicerar om dem.

Eleverna ska också få möta ett innehåll som handlar om *överföring av bilder med hjälp av digitala verktyg*. Det finns många digitala verktyg för att arbeta med och behandla bilder, till exempel fotokalendrar och olika filter.

Etiska frågor som rör bilder

Eleverna i årskurserna 1–3 ska möta innehållet *etiska frågor som kan uppstå vid framställning och användning av bilder i olika sammanhang*. Det kan till exempel innebära att prata om vad man får och inte får göra med bilder på internet och i digital kommunikation.

Samtida och historiska bilder

I undervisningen i lågstadiet ingår också innehållet *samtida och historiska bilder* och vad bilderna berättar. Det kan handla om att eleverna får uppleva offentlig konst i närmiljön eller tavlor på ett museum och därefter reflektera över vad de ser. Det gäller att vara lyhörd för elevernas upplevelser och reaktioner och låta samtalen om bilderna utgå från dessa. Vad är varje elevs ingångspunkt i bilderna? Man kan till exempel leta efter färger och former och kommunicera om frågor som: Vad tycker du om bilden? Vad tycker du inte om? Vad föreställer bilden? Upplevelsen av bilderna kan även förstärkas taktilt genom fysiska föremål. Tittar klassen till exempel på en bild av ett hus kan läraren låta eleverna känna på en träbit eller en tegelsten samtidigt. Det kan vara värdefullt att återkomma till samma bilder om och om igen. På så sätt blir det möjligt att upptäcka nya saker i bilderna.

Bildframställning och bildanalys i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter eleverna att arbeta med framställning av berättande bilder, vilket ger dem möjligheter att utveckla sitt bildskapande. Efter hand ska de även få arbeta med *informativa bilder* exempelvis genom att framställa faktabilder och stiliserade bilder. Eleverna ska få möta fler verktyg, tekniker och material samt hur de benämns och används. Progressionen ligger i att eleverna använder nya verktyg, tekniker och material och väljer ur en större repertoar, beroende på vad de vill uttrycka. Om en elev visar intresse för att teckna eller modellera slott kan man till exempel utöka antalet tekniker som det går att använda i utforskandet av detta.

I årskurserna 4–9 fortsätter undervisningen att behandla fotografering, men nu tillkommer innehållet *film och annat digitalt bildskapande*. Eleverna kan till exempel få skapa filmer utifrån egna bilder eller göra animationer. En progression ligger i att eleverna efter hand får arbeta med *redigering* för att kunna efterbehandla bilder och skapa nya uttryck.

Undervisningen i årskurserna 4–9 fortsätter att behandla etiska frågor som kan uppstå vid användning av bilder med fokus på *rättigheter och skyldigheter* och efter hand med fokus på *spridning av bilder i olika sammanhang*. Progressionen i innehållet ligger i att eleverna fördjupar sina kunskaper om vad man får och inte får göra med bilder.

I årskurserna 4–9 fortsätter också undervisningen om samtida och historiska bilder och vad bilderna berättar. Progressionen består i att eleverna nu möter fler bilder från olika sammanhang. Nu tillkommer även ett innehåll om *mediebilder, till exempel reklam och nyhetsbilder*. I elevernas strävan efter en egen identitet

kan bilder i medierna, på gott och ont, fungera som förebilder. Genom att studera olika mediebilder är det möjligt för eleverna att få syn på budskap som syftar till att sälja, informera eller propagera för något. De kan till exempel reflektera över reklamen de möter. Vad gör företaget reklam för? Varför gör de reklam och hur påverkar reklamen människor?

Eleverna ska även få möta bilder som behandlar *identitet och grupptillhörighet* och efter hand även *normer*. Det kan handla om att titta på och samtala om hur grupper och individer framställs i olika bilder.

Musicerande och musikskapande

Det här kunskapsområdet handlar om musicerande, musikskapande och musikens verktyg. Det berör också associationer som uppkommer genom musikupplevelser och musikens betydelse i olika sammanhang.

Musicerande och musikskapande i årskurserna 1–3

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna få musicera med *sång och spel i olika former*. Det handlar både om att låta musikvalet styras utifrån elevernas intresse och att utmana eleverna genom att låta dem musicera med sånger och låtar som de inte hört tidigare. Eleverna kan till exempel få peka på bilder för att visa vad de vill sjunga eller dra föremål ur en påse, för att på så sätt skapa överraskning kring vad som ska sjungas. Det behöver finnas utrymme i undervisningen för varje elev att uttrycka sig i sång på sitt sätt, till exempel genom att nynna, ljuda eller använda tecken.

Eleverna ska också få spela olika instrument som slagverk, bygelgitarer eller keyboard. Det finns även digitala verktyg som kan användas vid musicerande. I undervisningen kan sång och spel också handla om att eleverna får uttrycka musik och vara delaktiga i olika former av samspel. De kan till exempel uttrycka och gestalta musik med kroppen genom att samarbeta i elastiska band.

Imitation, improvisation och gestaltning

Eleverna i lågstadiet ska få möjlighet till *imitation och improvisation med röst, rörelse och instrument*. Imitation innebär att i stunden härma det man ser och hör. Det kan vara ett samspel i rörelse mellan två elever eller att de härmar en rytm med instrument. Improvisation innebär att uttrycka en tanke eller känsla med röst, instrument eller rörelse. Det går också att nicka, stampa och gunga till musiken eller teckna till olika sånger. Eleverna kan prova att imitera olika instrument och efterlikna deras ljud med kroppen och rösten.

Eleverna ska också få undervisning i *gestaltning av sånger och berättelser*, till exempel genom att kombinera ljud, rörelse och drama. Det kan handla om att gestalta barnvisor, sagor eller något som eleverna själva har upplevt, med olika uttryck. Det finns möjligheter att arbeta kreativt med taktila redskap, instrument, kropp och röst för att gestalta en sång eller en berättelse. Handen som drar längs en trumma kan förvandlas till vind, fingertopparnas lätta tryck blir till regn och

fötternas stampande blir ett åskoväder. Eleverna kan skapa alltifrån stora uttryck med hela kroppen till små uttryck med enbart fingertopparna.

I alla former av musicerande och musikskapande kan undervisningen lyfta fram *några musikaliska byggstenar*. Man kan till exempel skapa puls genom att använda rösten, klappa eller spela på ett instrument. Med hjälp av pulslag går det att skapa olika tempo. Det går även att skapa skillnad mellan svaga och starka ljud, det vill säga dynamik i musiken.

Associationer genom musikupplevelser

Eleverna i årskurserna 1–3 ska få lyssna till olika typer av musik och uppmärksamma vilka *associationer i form av tankar, känslor och inre bilder som uppkommer genom musikupplevelser*. Det här handlar om att reflektera över att musik kan väcka känslor, både positiva och negativa och att kunna sätta ord på och uttrycka dessa känslor. Musiken kan också väcka tankar, till exempel på ett djur, en stämning eller en plats. Är det morgon eller kväll? Är det vinter eller sommar?

Eleverna kan kommunicera med varandra om vad de upplever och associerar till när de lyssnar till ett musikstycke. På så sätt ges de möjlighet att bli medvetna om att vi människor upplever musiken olika. De kan också samla ljud genom att spela in sådant de hör i sin omgivning, till exempel en grävmaskin eller en gnisslande dörr. Ljuden kan väcka många associationer och användas i kompositioner eller gissningslekar.

Musicerande och musikskapande i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–6 fortsätter eleverna med sång och spel. Nu ska de även få möta musik i *olika former och genrer* liksom musik som *knyter an till deras vardagliga och högtidliga sammanhang*. Det kan vara alltifrån julsånger och födelsedagssånger till vanliga psalmer. I årskurserna 7–9 ska eleverna också få bekanta sig med *musikaliska karaktärsdrag i konstmusik, folkmusik och populärmusik*.

Progressionen i arbetet med *musikaliska byggstenar* ligger i att eleverna möter fler byggstenar, till exempel taktarter, musikalisk form och ackord. På så sätt får de fler redskap för musicerande och musikskapande. På mellanstadiet ska eleverna få kännedom om *olika musikinstrument, hur de låter, vad de heter och hur de ser ut*. Förutom att lära sig namnen och prova på hur instrumenten känns att hålla i och hur de låter, kan man även arbeta med att gruppera instrumenten och hitta likheter och skillnader mellan dem.

Gestaltning och komposition

Undervisningen i gestaltning fortsätter i årskurserna 4–6, men fokus ändras nu från att gestalta sånger och berättelser till att uttrycka *tankar och idéer*. I högstadiet tillkommer innehållet *komposition*. Det innebär inte att eleverna behöver komponera omfattande musikstycken, utan snarare att de får tillgång till olika verktyg och metoder som gör det möjligt att sätta samman musikaliska

beståndsdelar till fungerade former. Även undervisningen i improvisation fortsätter och utvecklas, bland annat genom användningen av *digitala verktyg*. I högstadiet ska eleverna också få möta och skapa *musik i kombination med andra uttrycksformer*. Det kan handla om att göra rörelser till musik, tonsätta en filmsekvens eller skapa ljud till en dramatisering.

Röst- och hörselvård

För att utveckla medvetenhet om hur det är möjligt att undvika skador på röst, stämband och hörsel lyfter kursplanen fram *röst- och hörselvård* i årskurserna 7–9. Det innebär att eleverna får lära sig att hantera rösten på ett skonsamt sätt och vara rädda om sin hörsel när de musicerar och lyssnar på musik.

Musikens funktion i samhället

En progression i musikinnehållet ligger i att eleverna i högstadiet ska få undervisning i *musikens funktion i samhället*. Det kan handla om att kommunicera om hur musik används vid olika högtidliga och rituella sammanhang, till exempel vid bröllop, begravningar eller födelsedagar. Musik kan också användas och påverka oss i mer vardagliga sammanhang, som vid fysisk träning, för att koppla av eller för att få oss att köpa en viss vara. Musik kan även ha en funktion för att skapa sammanhang i tillvaron, exempelvis för att markera händelser eller växlingar av aktiviteter under en lektion eller skoldag, eller för att uppmärksamma årstidsväxlingar eller högtider.

Eleverna på högstadiet ska få möta *musikens betydelse för att uttrycka identitet och grupptillhörighet i olika sammanhang*, där undervisningen kan belysa och problematisera musikens roll i identitetsskapande på individ- och gruppnivå. Det kan handla om att belysa hur musik kan fungera både stärkande och begränsande för eleverna.

Slöjdens material, hantverkstekniker och arbetsprocesser

Det här kunskapsområdet handlar om material, verktyg och olika former av hantverkstekniker. Det handlar också om slöjdprocessen och hur man kan använda bilder och föremål som inspiration för att skapa. Genom innehållet får eleverna redskap för att kunna utforska slöjdens material, verktyg och tekniker.

Material, hantverkstekniker och arbetsprocesser i årskurserna 1–3

I undervisningen i årskurserna 1–3 ska eleverna få möta materialen *metall, textil och trä* och få möjlighet till *undersökande av olika materials egenskaper*. Egenskaperna kan undersökas med olika sinnen. Vilka likheter och skillnader finns mellan materialen?

På motsvarande sätt behöver eleverna få undersöka och använda *några verktyg och redskap*. På en symaskin kan eleverna exempelvis upptäcka vad som sker när

gaspedalen trycks ned och hur ett tyg eller papper matas fram. Genom att undersöka och använda olika verktyg och redskap i slöjdarbetet ska eleverna också få lära sig hur de används *på ett säkert och ändamålsenligt sätt*.

Eleverna ska även få möta *några enkla former av hantverkstekniker*. Det kan handla om trycktekniker på tyg, batik eller tovning. Det kan också betyda att eleverna får använda träbitar och metall för att göra enkla konstverk eller smycken.

Slöjdarbetets olika delar

Undervisningen i årskurserna 1–3 ska ge eleverna en introduktion till *slöjdarbetets olika delar: idéutveckling, överväganden, framställning och kommunikation om arbetsprocessen*. Det kan handla om hela arbetsprocessen att tillverka föremål som känns meningsfulla för eleverna, till exempel ett fodral till mobilen, en hylla för egna saker eller tryck på en tröja. Arbetsprocessen kan många gånger vara lika viktig som den färdiga produkten. Genom att till exempel få såga snabbt och långsamt eller känna skillnaden på en skrovlig yta och en yta som slipats med sandpapper utvecklar eleverna kunskaper om material och tekniker med olika sinnen.

I undervisningen får eleverna möjlighet att kommunicera om tänkbara val och göra överväganden. Det kan innebära att fatta beslut om i vilken ordning olika moment ska utföras, vilket utseende ett föremål ska ha eller vilka material och redskap som behövs. Under slöjdarbetet kan eleverna få använda olika former av enkla instruktioner. Att förstå instruktioner är en viktig förutsättning för att de själva ska kunna bestämma i vilken ordning olika arbetsmoment ska utföras. Det kan vara bra att fotografera under hela processen för att efteråt kunna gå tillbaka och reflektera över slöjdarbetet.

Inspirationskällor för eget skapande

Eleverna i årskurserna 1–3 ska i undervisningen möta *bilder, föremål och andra inspirationskällor för det egna skapandet*. Det kan vara värdefullt att få se samma föremål i olika utföranden för att inspireras. Har eleverna till exempel fått i uppdrag att formge och framställa en skål kan de titta på bilder av och känna på olika typer av skålar. De kan också få möta olika färger, former och tryckta mönster som inspiration och få tillgång till böcker, tidningar och bilder utifrån sitt intresseområde. På detta sätt utvidgas elevens erfarenhetsvärld med utgångspunkt i det välkända och trygga.

Material, hantverkstekniker och arbetsprocesser i årskurserna 4–9

I årskurserna 4–9 fortsätter eleverna att arbeta med metall, textil och trä, men nu ska de även få bekanta sig med *andra material* som exempelvis plast, betong eller elektronikkomponenter. Det handlar fortfarande om att undersöka egenskaper hos materialen, men efter hand ska eleverna även få undersöka materialens

användbarhet i det egna slöjdarbetet. Eleverna fortsätter att möta allt fler olika verktyg och redskap samt hantverkstekniker.

Enkla skisser och arbetsbeskrivningar

I mellanstadiet introduceras innehållet *enkla skisser och arbetsbeskrivningar och hur de kan följas* och i högstadiet tillkommer *mönster*. Progressionen ligger här i att man går från att använda enkla foton, skisser och bilder som stöd i arbetet till att kombinera dessa till längre arbetsbeskrivningar, kanske även tillsammans med ord och meningar.

Symönster är en form av abstrakta avbildningar som läraren kan behöva konkretisera med både färdiga slöjdföremål och malldelar. När man tillverkar ett mobilfodral kan mönstret till exempel klippas till i engångsdukar i fibermaterial. Därefter får eleverna vika och lägga ihop bitarna för att få en upplevelse av hur delarna sammanfogas till en helhet. På så sätt blir det tydligt hur det tvådimensionella mönstret sammanfogas till ett tredimensionellt föremål. Om man använder mallar för att göra en trälåda kan det på motsvarande sätt vara bra att först sätta ihop malldelarna till lådan med tejp för att få förståelse för lådans storlek och proportioner.

Slöjdarbetets olika delar

I mellanstadiet byggs innehållet om *slöjdarbetets olika delar* ut med *reflektion över arbetsprocessen* och i högstadiet med *reflektion över resultatet*. Det är viktigt att tänka på att reflektion inte behöver ske med ord och efter avslutat slöjdarbete. Det kan lika gärna ske med kroppen och under arbetets gång. Om reflektionen sker i efterhand kan det vara bra att ha dokumenterat arbetsprocessen i form av bilder. Då är bilderna ett stöd i den gemensamma kommunikationen om och reflektionen över slöjdarbetet. Vilket material har du använt? Vilka verktyg? Var det något som var extra lätt eller svårt? Vad tänker du använda den här till?

Inspirationskällor

Eleverna ska även fortsätta att möta ett innehåll som handlar om inspirationskällor, men i årskurserna 4–6 utökas källorna för det egna skapandet med *bilder och hantverk från olika kulturer*. Efter hand tillkommer *design och slöjdtraditioner från olika kulturer och tider*. Det kan innebära att lyfta fram lokala traditioner och kulturer likaväl som nationella och internationella, till exempel den samiska slöjden eller andra urfolks slöjdtraditioner.

Kommentarer till kursplanens kriterier för bedömning av kunskaper

Bedömningskriterierna uppgift är att fungera som måttstock för bedömning av elevens kunskaper. Bedömningskriterier finns för två nivåer i slutet av årskurs 9 – grundläggande kunskaper och fördjupade kunskaper. Bedömningskriterierna behöver läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

I anpassade grundskolans ämnesområden sätts inte betyg. Läraren använder bedömningskriterierna för att bedöma elevens kunskapsutveckling inom ämnesområdet. Det kan vara skriftliga omdömen i den individuella utvecklingsplanen (IUP) som görs en gång per år i anslutning till ett utvecklingssamtal. På så sätt får läraren underlag att avgöra om eleven behöver ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för undervisningen eller ges särskilt stöd. Det blir också ett underlag för att säkerställa att eleven får tillräckliga utmaningar för att nå så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Att ge ett omdöme innebär att läraren värderar de kunskaper eleven hittills har inhämtat i ämnesområdet, utifrån vad undervisningen har gett eleven förutsättningar att utveckla i förhållande till bedömningskriterierna.

I anpassade grundskolans ämnesområden ska bedömningen göras med hänsyn till varje elevs individuella förutsättningar. Det innebär att bedömningen behöver anpassas till varje elevs behov och förutsättningar, på samma sätt som undervisningen behöver anpassas för att möta varje elevs utvecklingsmöjligheter, färdigheter och förmågor.

Kriterierna för bedömning av grundläggande kunskaper beskriver den nivå samtliga elever ska ges möjligheter att nå utifrån sina individuella förutsättningar. Kriterierna för bedömning av fördjupade kunskaper beskriver en nivå där eleven kommit längre i lärandet, men även här görs bedömningen utifrån elevens individuella förutsättningar. För elever som lätt når kriterierna för fördjupade kunskaper bör skolan överväga om eleven i stället ska få undervisning utifrån kursplanen för motsvarande ämne. Det är rektorn som i så fall beslutar om detta.

Läraren fäster större vikt vid sådana kunskaper som betonas i syftet eller som kan kopplas till många eller omfångsrika punkter i det centrala innehållet. Läraren fäster också större vikt vid sådant som har fokuserats i undervisningen och där eleven fått möjlighet att särskilt fördjupa sina kunskaper. Det innehållsliga sammanhanget är viktigt då de val läraren gör i undervisningen har betydelse för vad som blir möjligt för eleven att lära sig och därmed vad som blir relevant att bedöma. Detta är skälet till att bedömningskriterierna måste läsas och tolkas i relation till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.

För att bedömningskriterierna ska fungera som ett användbart verktyg för bedömning är de formulerade på ett övergripande sätt. På så sätt ger de läraren

möjligheter att göra en allsidig bedömning utifrån ett brett och varierat underlag som lämnat utrymme för eleven att visa sina kunskaper på olika sätt.

Begreppet delta i kriterierna för bedömning av kunskaper

I bedömningskriterierna är *delta* ett nyckelbegrepp som endast återfinns på nivån för grundläggande kunskaper, medan nivån för fördjupade kunskaper innebär att eleven tar en mer självständig roll. Oavsett nivå ska eleven bedömas efter sina förutsättningar. Begreppet delta är tänkt att ange ett konstaterat aktivt deltagande av eleven. Till exempel står det i bedömningskriterierna för estetisk verksamhet att eleven *deltar i att skapa bilder*. Här behöver läraren avgöra vad som krävs för att kunna konstatera att eleven verkligen har deltagit.

En förutsättning för ett aktivt deltagande är att eleven erbjuds ett sammanhang som är meningsfullt, begripligt och hanterbart för eleven. För att kunna visa sina kunskaper behöver eleven alltså uppleva kognitiv och emotionell närvaro, inte bara vara fysiskt närvarande. Dessutom behöver läraren kunskap och kännedom om den enskilda eleven och elevens sätt att reagera och kommunicera för att kunna avgöra när eleven deltar. En elev kan behöva uppleva en aktivitet många gånger innan hen börjar visa sitt aktiva deltagande.

Kriterierna för bedömning av kunskaper i ämnesområdet estetisk verksamhet

Bedömningskriterierna är indelade i tre stycken.

- Det första stycket utgår från det första långsiktiga målet som handlar om att skapa och reflektera över bilder.
- Det andra stycket utgår från det andra långsiktiga målet som handlar om att musicera och skapa musik.
- Det tredje stycket utgår från det tredje långsiktiga målet som handlar om att formge och framställa slöjdföremål i olika material.

De exempel som används för att konkretisera nivån för fördjupade kunskaper är inte alltid kopplade till högstadiet, utan syftar till att belysa aspekter som kan vara relevanta att titta på i förhållande till det centrala innehållet i alla stadier.

Förmåga att skapa och reflektera över bilder

Formuleringarna i det första stycket i bedömningskriterierna avser att rikta lärarens bedömningsfokus mot elevens kunskaper i bild. Bedömningen innefattar såväl elevens bildframställning som elevens reflektion och kommunikation om bilder.

*Eleven **deltar i att skapa bilder med olika tekniker, verktyg och material** (grundläggande kunskaper).*

*Eleven **skapar** bilder med olika tekniker, verktyg och material (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna riktar lärarens bedömningsfokus mot elevens bildframställning. Aspekter av fördjupade kunskaper kan handla om att eleven använder tekniker, verktyg och material mer aktivt, med större självständighet och mer utforskande och prövande. Det kan synas genom att eleven till exempel målar fält, figurer och föremål. Eleven kanske också blandar nya nyanser av färg, gör en verklighetstrogen färgsättning eller färglägger enligt en förlaga. Aspekter av fördjupade kunskaper kan också vara att eleven tecknar punkter, bågar, rektanglar, föremål eller människor. Vid arbete med tredimensionella bilder, foto och film kan det handla om att eleven skapar något fritt eller efter en förlaga och ändrar formen på exempelvis leran eller silkespapperet och styr vad som ska vara med på fotot eller filmen.

*Dessutom **deltar** eleven i **kommunikation** om vad bilder berättar (grundläggande kunskaper).*

*Dessutom **kommunicerar** eleven om vad bilder berättar (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna avser att rikta bedömningen mot elevens reflektion och kommunikation om bilder, exempelvis i samband med att eleven undersöker bilder eller framställer egna bilder. Aspekter av fördjupade kunskaper kan vara att eleven kommunicerar självständigt om bilder och vad dessa berättar. Det kan handla om att eleven känner igen och benämner olika färger, former och föremål på bilden, skiljer på ljusa och mörka nyanser och ser detaljer. Det kan också innebära att eleven uppfattar situationer i bilden, berättar om händelser i den och uttrycker sig om helheten och vilken känsla bilden väcker.

Förmåga att musicera och skapa musik

Det andra stycket i bedömningskriterierna riktar fokus mot elevens musicerande i olika former och elevens musikskapande.

*Eleven **deltar i musicerande** med sång och spel i olika former (grundläggande kunskaper).*

*Eleven **musicerar** med sång och spel i olika former (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna handlar om elevens förmåga att musicera i olika sammanhang. Aspekter av fördjupade kunskaper kan vara att eleven agerar med större självständighet och använder röst, kropp och instrument i olika musikaliska sammanhang. Det kan till exempel handla om att eleven sjunger, spelar eller använder kroppen för att markera pulsen i musik.

*Dessutom **deltar** eleven i att **uttrycka** tankar och idéer genom musikaliskt skapande (grundläggande kunskaper).*

*Dessutom **uttrycker** eleven tankar och idéer genom musikaliskt skapande (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna riktar bedömningen mot olika aspekter av musikaliskt skapande där eleven uttrycker tankar och idéer i musikalisk form. Elevens tankar och idéer kan till exempel komma till uttryck i improvisation eller gestaltning när klassen arbetar med en sång eller kombinerar ljud, rörelse och drama. Fördjupade kunskaper kan handla om att eleven är mer aktiv i det musikaliska skapandet och med större självständighet väljer och använder puls, rytm, dynamik eller andra musikaliska byggstenar för att uttrycka sig med röst, rörelse eller instrument.

Förmåga att formge och framställa slöjdföremål i olika material

Formuleringarna i sista stycket fokuserar på elevens kunskaper i slöjd. Bedömningen innefattar såväl elevens slöjdarbete som elevens reflektion och kommunikation om arbetsprocessen.

*Eleven **deltar i att formge och framställa** slöjdföremål i olika material och med olika verktyg och hantverkstekniker (grundläggande kunskaper).*

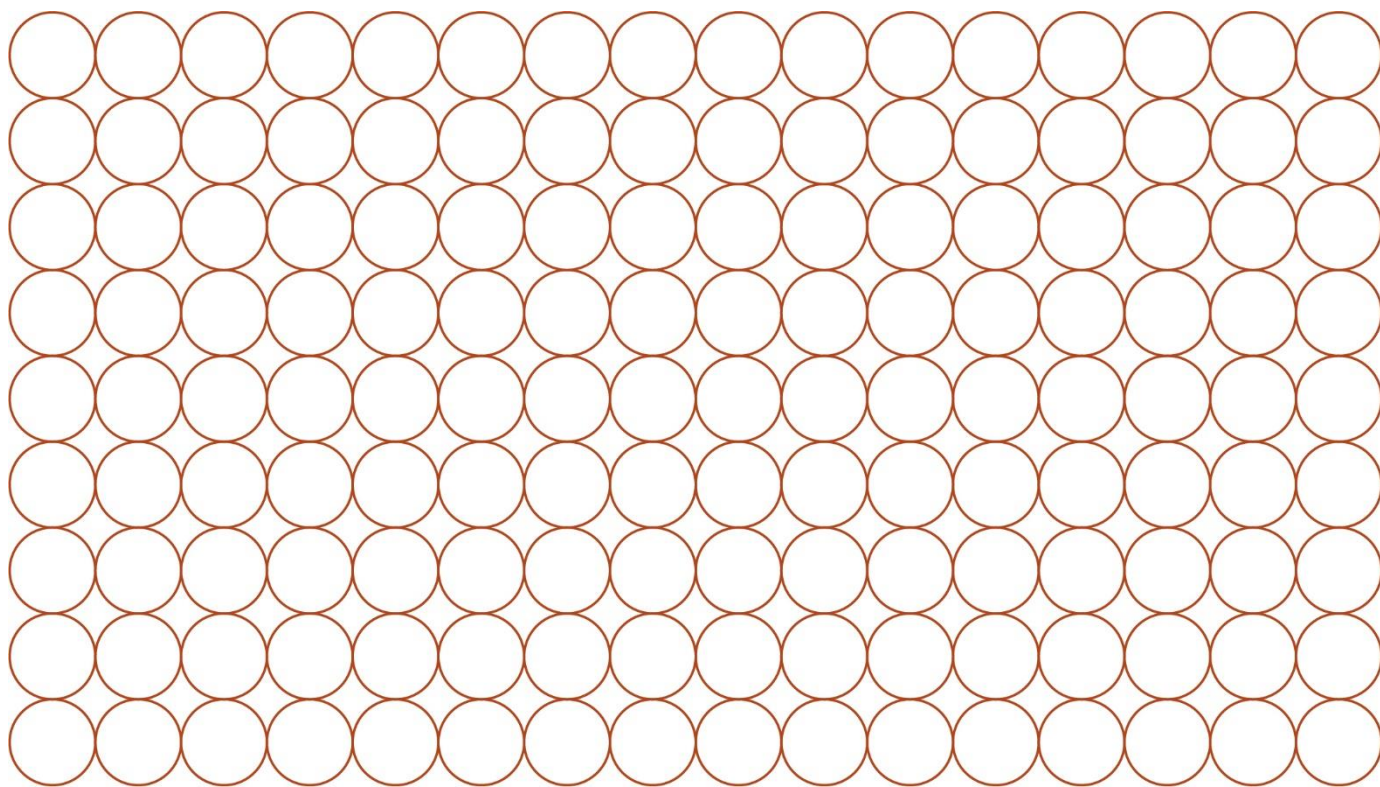
*Eleven **formger och framställer** föremål i olika material och med olika verktyg och hantverkstekniker (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna syftar till att rikta lärarens fokus mot elevens formgivning och framställning av slöjdföremål. Aspekter av fördjupade kunskaper kan handla om att eleven använder material, verktyg och hantverkstekniker mer aktivt, med större självständighet och mer utforskande och prövande. Det kan synas genom att eleven i sin formgivning undersöker och väljer olika material och sedan bearbetar dem med sikte mot en önskad funktion eller ett önskat uttryck. Aspekter av fördjupade kunskaper kan också synas vid framställning av arbetsprov eller slöjdföremål då eleven använder specifika hantverkstekniker.

*Dessutom **deltar eleven i kommunikation** om överväganden i arbetsprocessen (grundläggande kunskaper).*

*Dessutom **kommunicerar eleven** om överväganden i arbetsprocessen (fördjupade kunskaper).*

Formuleringarna riktar bedömningen mot elevens förmåga till reflektion och kommunikation om överväganden i slöjdarbetsprocessen. Förmågan kan komma till uttryck inför, under eller efter själva görandet. Den kan också visas på olika sätt, såväl språkligt som i handling. Aspekter av fördjupade kunskaper kan vara att eleven kommunicerar om sina tankar kring vilka material och verktyg som ska användas. Det kan också vara att eleven i efterhand, utifrån dokumentation, kommunicerar om vilka material och verktyg som slutligen användes, benämner dem och uttrycker vad som kanske var roligt eller svårt i arbetsprocessen.

Skolverket

www.skolverket.se